

RESEARCH ARTICLE / Araştırma Makalesi
<https://doi.org/10.37093/ijysi.1065882>

COVID-19 Salgını Küresel Sosyal Adalet Perspektifinden Düşünmek

Ahmet Özgültekin*

Öz

COVID-19 küresel salgını, dünyanın farklı yerlerinden olan insanların krizlerden çeşitli biçimlerde etkilendiğine yönelik önemli bir kesit oluşturmaktadır. Salgının küresel eşitsizlikleri gün yüzüne çıkarıcı, derinleştirici ve yenilerini yaratan yönü dikkat çekmektedir. Belirli risklerle yüz yüze gelme ve başa çıkabilecek imkanlara sahip olma bakımından bazı kişilerin o risklere daha açık olduğu görülmektedir. Salgın döneminde küresel istihdam kayıplarının geçici ve yarı zamanlı çalışanlara etkisi, sağlık ve iş güvencesine sahip olma konuları birincil olarak öne çıkmaktadır. Çalışmak zorunda kalınan sektörler, eğitim düzeyi ve kazancı daha yüksek olan kişilerin iş faaliyetlerini evlerinden yapabilmeleri, evlerinde çocuklarını eğitecek yerlerinin olması, uzaktan eğitim imkanlarına sahip olma başlıkları bunları izleyen eşitsizliklerden yalnızca bazılarıdır. Salgın dönemi tedbirlerinden karantina altında kalma, ev içi ve dışı olmak üzere mekânsal eşitsizlikler yine küresel eşitsizliklerin bir parçasıdır. Küresel ekonomik faaliyetler sonucu ortaya çıkan bölüşüm adaletsizliklerinin, çeşitli eşitsizlikleri nasıl ve ne biçimde yeniden ürettiği salgın döneminde daha fazla dikkat çekmekte, adaletin uluslararası boyutu sorgulanmaktadır. Adaletin küresel yükümlülüklerine vurgu yapan kozmopolitan eşitlikçiler, zenginlik ve kaynakların bölüşümünde John Rawls'ın iki adalet ilkesinin uluslararası boyutta uygulanabileceği iddiasındadırlar. Bu noktadan hareketle çalışmamızda COVID-19 salgınının küresel eşitsizlikler üzerindeki etkilerini, salgın dönemi yardım uygulamalarını kozmopolitan eşitlikçilik bağlamında ele almaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, yoksulluk, küresel adalet, eşitsizlik, kozmopolitan eşitlikçilik

Jel Kodları: D63, I31, I39, I30.

Cite this article: Özgültekin, A. (2022). COVID-19 salgını küresel sosyal adalet perspektifinden düşünmek. *International Journal of Social Inquiry* 15(1), 33–54. <https://doi.org/10.37093/ijysi.1065882>

* Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Bursa/Türkiye.
E-posta: ahmetozgltekin@yahoo.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8133-398X>

Article Information

Received: 31 Jan 2022; Revised: 26 May 2022; Accepted: 27 May 2022; Available online: 30 June 2022

Thinking of the COVID-19 Pandemic From a Global Social Justice Perspective

Abstract

The COVID-19 global epidemic constitutes an important cross-section that people from different parts of the world are affected by the crises in various ways. In the face of a certain risk, it seems that some people are more open to those risks in terms of confronting them and having opportunities to cope. The aspect of the epidemic that brings global inequalities to light, deepens and creates new ones draws attention. During the epidemic, the effects of global employment losses on temporary and part-time workers, health and employment insurance are the primary issues. Sectors where people have to work, people with higher education and income levels, being able to carry out their business activities from their homes, having a place to educate their children at home, and having distance education opportunities are just some of the following inequalities. Spatial inequalities, including quarantine, indoor and outdoor inequalities, are also a part of global inequalities. How and in what way the distributional injustices resulting from global economic activities reproduce various inequalities draw more attention during the epidemic period, and the international dimension of justice is questioned. Emphasizing the global obligations of justice, cosmopolitan egalitarians claim that John Rawls' two principles of justice can be applied internationally in the distribution of wealth and resources. From this point of view, in our study, we will try to deal with the effects of the COVID-19 epidemic on global inequalities and the aid practices during the epidemic in the context of cosmopolitan egalitarianism.

Keywords: COVID-19, poverty, global justice, inequality, cosmopolitan egalitarianism.

Jel Codes: D63, I31, I39, I30.

1. Giriş

Eşitsizlik, çeşitli toplum kesimleri veya kişiler arasında birçok nedenden kaynaklanabilecek ayrımları ifade etmektedir. Kavram, günümüzde çoğunlukla maddi unsurları içeren bir farklılığı ifade etmek için kullanılmaktadır. Tarihsel süreç boyunca eşitsizliklerin var olduğuna dair savlar bulunsa da ekonomik anlamda sistemsel bir eşitsizliğin Tarım Devrimi ile başladığını ifade edebiliriz. Eşitsizlik; mülkiyet, üretim araçlarına sahip olma, toplumsal statülerin belirlenmesi bağlamında gelişim göstermiştir. Eşitsizliklerin, sosyo-ekonomik açıdan yoğun olarak etkilediği, pek çok araçtan mahrum olup hayatını idame ettirme noktasında sorun yaşayanlar ise yoksul olarak damgalanmıştır. Bu bakımdan eşitsizlik ile bağlantılı olarak yoksulluk her şeyden önce insanlar arasındaki bir ilişki biçimidir, toplumsal bir statüdür ve bu haliyle de uygarlığın bir icadıdır (Sahlins, 1972). Eşitsizliklerin küresel olarak adlandırılması ise ticaretin büyük çoğunlukla uluslararasılaştığı bir döneme denk gelmektedir. Özellikle 1980 sonrası küresel anlamda egemen olan neoliberal politikaların yalnızca ekonomik işleyişe değil toplumsal alana nüfuz eden etkileri, küresel eşitsizlikler açısından önemli bir kaynak olmuştur. Rekabet ve verimlilik doğrultusunda küresel ekonomik düzene ayak uydurmakta zorluk çeken ülkeler ve kişiler uluslararası bölüşümün adil olmayan dağılımı ile yüzleşmek durumunda kalmışlardır. Küresel eşitsizliklere eklenebilecek olan, önceden kestirilemeyen, karmaşık risklerle mücadele etmek, durumu daha da zorlaştırmaktadır.

Son zamanların en büyük küresel krizlerinden olan COVID-19 salgınının sosyo-ekonomik etkilerini düşündüğümüzde 2021 yılında küresel yoksul sayısının yaklaşık olarak yüz milyon artışla 730,9 milyona ulaşacağı öngörülmektedir (Lakner vd., 2020). Salgının, birçok kişiyi hastalıkla karşılaşma, tedaviye ve aşıya erişim gibi yalnızca sağlık riskleri açısından dahi eşitsiz durumlarda konumlandığı görülmektedir. Bu bakımdan COVID-19'un küresel eşitsizliklerle olan bağlantısını ortaya koyarak, ulusal ve uluslararası olarak yürütülen salgın uygulamalarını ele almanın daha adil olacağını düşünmekteyiz. Bu çalışmada, küresel eşitsizlikleri ve uygulamaları, COVID-19 salgını özelinde sorunsallaştırarak, adaletin uluslararası yükümlülüklerini ortaya koyma hedefinde olacağız. Çalışmanın sorunsalından hareketle

öncelikli olarak mevcut küresel eşitsizlikler ve olası nedenlerini, salgının yarattığı ve derinleştirdiği krizleri, istihdam kayıplarını ve yoksullaşma oranlarını ele almaya çalışacağız. Daha sonra küresel adalet düşüncesine eşitlikçi yaklaşan düşünürlerin —aralarında farklılıklar bulunmakla birlikte— John Rawls'ın fark ilkesinin uluslararası boyutta uygulama esasına dayanan, ulusal sınırları önemsiz gördüğü, birey odaklı perspektifinden değerlendirmede bulunmaya çalışacağız. Son olarak ise COVID-19 küresel salgını ve eşitsizlikleri adaletin kozmopolit yükümlülükleri esasında ele almaya çalışacağız.

2. Küresel Eşitsizlikler ve COVID-19 Salgını

Küresel eşitsizliği ve yoksulluğu sosyolojik, kültürel, psikolojik etkiler bağlamında ele alan çalışmalar son dönemlerde yaygınlaşsa da açlık, yoksulluğun en temel göstergelerinden biri olmaya devam etmektedir. OXFAM'ın Temmuz 2021'de yayımladığı "Açlık Virüsü Çoğalıyor" başlıklı raporuna göre, 'üç ölümcül C'¹ ile bağlantılı olarak kronik açlık yüzünden dakikada 11 kişi ölmektedir. Bu oran COVID-19 salgınının dakikada 7 kişilik ölüm oranını geride bırakmaktadır (Oxfam, 2021a). Açlığın yarattığı ölümlerin oranının, COVID-19 kaynaklı ölümlerden yüksek olması salgının öneminin daha az olması sonucunu doğurmamaktadır. Aksine küresel eşitsizlik ve yoksulluk ile birlikte hastalığa açık olma arasındaki bağlantıyı irdelememiz için bir sorunsal yaratmaktadır.

Küresel ekonomik eşitsizlikler; eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, yoksulluktan kurtulma, insan onuruna uygun bir yaşam sürebilme gibi alanlarda çok çeşitli etkilerde bulunabilmektedir. Afetler ise çevrenin bozulması, yoksulluk ve eşitsizlik gibi kırılmalıkların ortaya çıkmasında ve bu kırılmalıkların artmasında önemli bir etken olarak sayılabilir (Kalaycıoğlu, 2021). COVID-19 salgın sürecinde de ülke içi ve küresel eşitsizliklerin, hastalığa yakalanma riskinde, aşıya ve hastalık sırasında tedaviye erişimde, istihdam kayıplarında önemli bir etken olduğunu belirtebiliriz. Küresel yoksulluğun ve eşitsizliğin üretilmesinde başlıca etkenlerden birkaçının neoliberal politikalar, iş gücü ve istihdam biçimlerinin olduğu düşünülmektedir (Millar, 1993). 1980'lerden itibaren neoliberalizm; hükümet rollerini ve düzenlemelerini azaltmak, artan piyasalaştırma ve özelleştirmeyi, zengin ve büyük işletmeler üzerindeki verginin azaltılmasını, tüketici temelli bir ideolojiyi ve radikal bireyciliği teşvik etmektedir (Harvey, 2007).

Neoliberalizm ve küreselleşmenin egemen olduğu dönemde mal ve hizmetlerin dolaşımının yanı sıra ulusal sınırlamalardan kurtulan sermaye, akışkan bir doğaya kavuşmuştur. Piyasanın rekabet, verimlilik ve karlılık gibi ilkeleri küresel arenaya taşınmıştır. Nihai malın tüm parçalarının belirli bir üretim merkezinde üretiminin yerini, parçalı işler (fason) yoluyla, dünyanın farklı ucuz iş gücü veya uzmanlaşmış noktalarına, yayıldığı yeni bir yapılanma ortaya çıkmıştır (Gorz, 1997/2014). Emeğin kolay ulaşılabilir, vazgeçilebilir ve ucuz olması, istihdam yaratmayan büyüme sonucunda küresel servetin ülke ve bireysel bazda yoğunlaşmalar gösterdiğini ifade edebiliriz (Özerkmen, 2004). OXFAM'a göre dünyanın 2,153 milyarderi, gezegen nüfusunun yüzde 60'ını oluşturan 4,6 milyar insandan daha fazla servete sahiptir (OXFAM, 2020). Buna ek olarak dünyanın en zengin yüzde 1'lik kısmı 6.9 milyar insanın iki katından fazla servete sahiptir (OXFAM, 2021b).

Eşitsizlik, kapitalist üretim biçiminin doğasında bulunan bir özellik ve sadece küreselleşme süreci ile ortaya çıkmış yeni bir olgu değildir. Ancak, küreselleşme ve neoliberal politikalar ulusal ve uluslararası düzeyde halihazırda var olan eşitsizliği derinleştirmiş, rekabet etme açısından

¹ Üç ölümcül 'C' olarak bahsedilen olgular: conflict, climate crisis, COVID-19 (çatışma, iklim krizi ve COVID-19) 'dur.

eşit şartlarda olmayan, dezavantajlı kesimlerle diğerleri arasındaki fark açılmıştır (Özerkmen, 2004). Ayrıca istihdamın değişen yapısı sonucunda güvencesiz, kayıt dışı çalışma ve yarı zamanlı, proje bazlı çalışma biçimleri bu dönemde öne çıkmıştır. Dünya çapında çalışanların yüzde 62'sini oluşturan 2 milyardan fazla işçi geçimini kayıt dışı ekonomiden sağlamaktadır. Kayıt dışı istihdam, düşük gelirli ülkelerde toplam istihdamın yüzde 90'ını, orta gelirli ülkelerde yüzde 67'sini ve yüksek gelirli ülkelerde yüzde 18'ini temsil eder duruma gelmiştir (ILO, 2020a) Yarı zamanla çalışma biçimi ise Kanada %42 (2020), ABD %28 (2020), Endonezya %33 (2019), Nijerya %41 (2019), Arjantin %40 (2019), Bangladeş %19 (2017) oranları ile büyük bir yayılım alanına sahiptir (World Bank, 2021a). Güvencesiz ve yarı zamanlı çalışma biçimleri yalnızca çeşitli sosyal koruma esaslarından mahrum kalmayı veya düşük ücret almayı değil bireyleri risk, verimlilik, esneklik temelinde bir dizi psikolojik etkiler altında bırakmaktadır (Sennet, 1998/2014). Bu anlamda küresel eşitsizlikler yalnızca ekonomik biçimde gelişmemekte, psikolojik zorlanımlar (iş kaybetme riski, başarılı olma güdüsü, esneklik sağlama, gelecek kaygısı) içermektedir.

Refah devleti enstrümanlarının sınırlandırılması ve bu bağlamda bazı alanlardan geri çekilmesi, sorumluluğu; bireylere, yerel ve uluslararası kuruluşlara devretmesi neoliberal sistematığın bir yönünü oluşturmaktadır (Wacquant, 2009). Devletin, refah uygulamalarından bu yöndeki geri çekilişi ve küresel sermayeyi çekmek adına sosyal koruma programlarını azaltma iştahı birlikte işlemektedir. Monbiot'a (2016) göre neoliberal politikaların bir sonucu olarak, birçok ülkede işçi hakları azaltılmış ve iş koşulları kötüleşmiş, çevre koruma düzenlemeleri saldırı altında kalmış ve sosyal güvenlik ağları zayıflatılmıştır (aktaran Higgins-Desbiolles, 2020). Kişileri çeşitli risklerden koruyan uygulamaların, eğitim, sağlık, hasta ve yaşlı bakımı gibi hizmetlerin vergilendirmenin kınandığı bir süreçte aynı şekilde devam etmesi mümkün görünmemektedir. Bu bakımdan birçok hizmet özelleştirilmekte, aile içerisine havale edilmekte, vergiler ise çalışanlardan veya dolaylı vergi olarak toplanmaktadır.² Vergi gelirlerindeki her bir doların yalnızca dört sentlik kısmı gelir vergisinden gelmektedir. Hükümetler varsılları düşük vergilendirdiğinde, sağlık ve eğitim gibi hayati hizmetler için daha az para kalmakta bu da kadınların omuzlarına düşen bakım işlerinin miktarını artırmaktadır (OXFAM, 2021b). Bu durum küresel anlamda benimsenen veya benimsenmek zorunda kalınan politikaların uluslararası boyuttan cinsiyete varan bir dizi eşitsizliğe uzandığını göstermektedir.

Yetersiz kamu hizmetleri sonucu pek çok bölgede eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim oldukça kısıtlı kalmaktadır. Her beş çocuktan biri —258 milyon— çocuğun eğitimi bu nedenle engellenmektedir.³ (OXFAM, 2021b). Bu durum çocukların, hem şimdiki hem de gelecekteki yapabilirlik kapasitelerine olumsuz etkide bulunmaktadır. Sağlık hizmetlerinin kamusal finansmanın yeterince sağlanmaması, özel sektör uygulamaları yoksul olanları doğal olarak kaliteli hizmetten veya doğrudan hizmetin kendisinden dışlayabilmektedir. Her gün 10 bin insan yetersiz sağlık hizmeti nedeniyle hayatını kaybetmekte ve her yıl 100 milyon insan sağlık

² Özellikle 2008 krizi sonrası ortaya çıkan küresel durum içerisinde finansal kurumların kurtarılması adına çeşitli paketler açıklanmış, buradan kaynaklanan ekonomik sorunlar kamu eliyle mali canlandırma yoluyla aşmaya çalışılmıştır. "Üstelik kriz karşısında finansal sektöre yönelik herhangi bir düzenleme ve öneri getirilmeyip, kamu mali dengeleri bozulan ülkelerin ilave finansman ihtiyacı için krizin nedeni olan finansal sektöre terk edilmesi de aynı anlayışın bir başka görüntüsüdür (Akyol, 2016). Bu, neoliberalizmin, maliyetlerin çalışan ve yoksul insanlara yüklendiği bir 'sınıf projesi' olarak tanımlanmasına yol açmaktadır." (Callinicos, 2012).

³ 114 ülkeden 35'inde, en yoksul çocukların %50'sinden daha azı ilkokul mezunu, 2010'dan bu yana, 50 ülkeden 23'ünde kırsal kesimdeki çocukların %25'inden daha azı bir okul öncesi programa katılma fırsatına sahiptir. Ayrıca erkek ve kadınların okuma oranları da bölgesel olarak farklılık göstermektedir. 75 ülkenin 35'inde en yoksul genç kadınların en az %25'i okuryazar değildir (UNESCO, 2021).

maliyeti nedeniyle aşırı yoksulluğa düşme tehlikesi altında kalmaktadır.⁴ (World Health Organization, 2019; OXFAM, 2021b).

Eşitsizliklerin; eğitim, sağlık, istihdam, gelir miktarı, cinsiyet, bölgesel boyutları düşünüldüğünde oldukça derin ve küresel ekonomik işleyişle bağlantılı olduğunu belirtmemiz mümkündür. Dönemin işleyişine uygun olarak kültürel ve bireysel sorumluluğun her alanda yükseltilmesinin ve neoliberalizmin —ekonominin ötesinde— hayatın her alanına yayılmasının, sistemsal bir sorunu gözlerden kaçırdığını ifade edebiliriz (Wacquant, 2009). Ulusal sosyal politika uygulamalarının ise çeşitli aktörlere devredilmesi bu eşitsizliklerin kapsamlı bir çözümünü güçleştirmektedir. Yoksullukla ve eşitsizliklerle mücadele bu anlamda hayırseverlik faaliyetlerine sıkıştırılmaktadır. Herhangi bir ulusal veya yerel kriz durumlarında bu eşitsizlikler önemli bir fay hattı görevi görmektedir. Krizlerin etkilerinden sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı ve sağlık durumuna göre en savunmasız gruplar, en fazla etkilenebilecek kesimleri oluşturmaktadır (Blundell vd., 2020). Bu bakımdan COVID-19 salgınının küresel etkileri düşünüldüğünde bu eşitsizlerin bir değişken ve belirleyen olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, Dünya Bankası tahminlerine göre sadece 2020 yılında 78 milyon insanın aşırı yoksulluk kapsamına (günlük 1.90 ABD Dolarından az kazanç) ekleneceği öngörülmüştür (Lakner vd., 2020). COVID-19 bağlantılı özellikle Güney ve Doğu Asya, Latin Amerika, Sahra Altı Afrika'daki ciddi yoksullaşma oranları göz önüne alındığında küresel eşitsizliğin bazı bölge ve kesimler üzerindeki etkisi daha net anlaşılmaktadır.

2.1 COVID-19 Salgınının Yarattığı ve Derinleştirdiği Eşitsizlikler

COVID-19 Salgını küresel sosyo-ekonomik sistemde yarattığı kısa ve uzun vadeli etkilerle bir dizi sorunu gündeme getirmiştir. Salgın, bir yandan bazı eşitsizlikleri yeniden görünür kılıp derinleştirirken öte yandan yeni eşitsizlik biçimleri ortaya çıkarmıştır. 2019 yılında 644,7 milyon olan aşırı yoksulların sayısının, en iyi tahminlerle 2021 yılında 730,9 milyona ulaşacağı düşünülmektedir (Lakner vd., 2020). COVID-19'un etkileri düşünüldüğünde karşımıza ilk olarak yaşam hakkına ilişkin küresel eşitsizlikler çıkmaktadır. Yaşam hakkı kişinin kendisinin fiziksel varlığının sürdürebilme güvencesini ifade eden en temel insan haklarından (Council of Europe, 1950, m. 2).

Sağlık hizmetlerine erişim, karantina şartlarına uygun bir çevrede yaşayabilme, hastalıktan kaçınabilecek imkanlara sahip olma gibi yapabilirliklerin önemini vurgulamamız gerekmektedir. Salgının yaratmış olduğu sağlıkla ilgili eşitsizliklerin başında hastalıkla yüz yüze gelme oranının artması konusu gelmektedir. Küresel ölçekte düşündüğümüzde ise bazı ülkeler arasında, salgının yarattığı sağlık sonuçları ile sosyo-ekonomik gelişmişlik arasında bağlantılar bulunmaktadır. Yüksek gelirli ülkeler grubunda olan İsveç'te 100.000 kişi başına COVID-19 nedeni ölüm oranı %1,3 iken orta-alt gelir grubundaki Mısır'da %5,8 ve düşük gelir grubundaki Sudan'da %7,5'e ulaşmaktadır (Johns Hopkins University & Medicine, 2021). Küresel düzeyde ülkeler arasında yaşanan farklılaşmalara benzer biçimde ülke içinde çeşitli nedenlerden dolayı dezavantajlı kesimlerin COVID-19'dan etkilenme oranının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin; Chicago'da (17 Nisan 2020'de sona eren dönem içerisinde), COVID-19 ölümlerinin yaklaşık %60'ını Afro-Amerikalı sakinler oluşturmuştur (Bambra vd., 2020). COVID-19 ölümlülük oranı Afro-Amerikan Chicagolular için 100.000 kişide 34,8 iken Avrupalı-Amerikan sakinler arasında bu oran 8,2 olarak tespit edilmiştir (Bambra vd., 2020).

⁴ Hükümetler ülkenin sağlık harcamalarının ortalama %51'ini sağlarken, ülke başına sağlık harcamalarının %35'inden fazlası cepten yapılan harcamalardan gelmektedir.

COVID-19 küresel salgının diğer alanlarda olduğu gibi sosyal eşitsizliklere etki eden pek çok yönü bulunmaktadır. Salgının etkileri bakımından hastalıktan kaçınabilme ve hastalık durumunda yapabilirlik olanaklarının bu eşitsizlikler çerçevesinde ele alınması önem taşımaktadır. COVID-19'a yakalanma ve kırılgan kesimleri belirleyen eşitsizlikleri ortaya koyarak ilerlemeye çalışacağız. İlk olarak, etnik azınlıklar ile sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı toplulukların; yüksek tansiyon, kalp hastalıkları ve aşırı kilolu olma gibi kronik sağlık sorunları yaşama olasılıkları daha yüksek olmaktadır (Stok vd., 2021). COVID-19'un kronik hastalığa sahip olanlardaki seyri düşünüldüğünde, bu kesimlerin yüksek risk altında oluşu sosyo-ekonomik eşitsizlikler bağlamında anlam kazanmaktadır. Bu durum COVID-19'un esasında bir küresel salgın değil, kronik hastalıkların sağlıktaki toplumsal belirleyicilerle birlikte düşünüldüğü bir sindemi⁵ olduğuna yönelik savları beraberinde getirmektedir. Sindemi tanımlaması, bazı kronik rahatsızlıklara sahip olanların COVID-19'un etkileri açısından yüksek risk altında olmasını sosyo-ekonomik nedenlerle bir arada düşünmemize imkan tanımaktadır. Ayrıca salgın dönemi eşitsizliklerinden ikincisi olan yapısal eşitsizliklere dikkat çekmektedir. Yapısal eşitsizlikler; insanların verimli bir biçimde dinlenmesini, yeterince egzersiz yapmasını, sağlıklı beslenmesini, hastalıklara karşısında bağışıklık sistemini güçlendirilmesini ve stresin etkilerini hafifletmeye kadar varan bir dizi unsuru etkilemektedir (Poyiadji vd., 2020).

Salgın döneminde sosyo-ekonomik eşitsizliğin bir diğer yansıması ise çalışmak durumunda olan, çoğunlukla alt gelir grubunun faaliyet gösterdiği alanlardaki insanların hastalıkla yüz yüze gelme riskleridir. Kocabaş'ın (2020) belirttiği gibi "sağlık, kargo ve market çalışanları, temizlik işçileri, belediye çalışanları, özellikle de şoförler, üretime ara verilemeyen sektörlerde fabrika işçileri" salgınla daha sıklıkla yüz yüze gelen kesimleri oluşturmaktadır. (s. 396) Salgın öncesi dönemde eğitimde erişimdeki olası kısıtlılıklar, COVID-19'la birlikte sağlıkla ilgili riskleri artırıcı eşitsizliklere kapı aralayabilmektedir. Özellikle, düşük gelirli işçiler ve daha düşük eğitim düzeyine sahip işçiler, evden daha az çalışabilen kesimleri oluşturmaktadır (Stok vd., 2021).

Eğitime erişime ilişkin salgın dönemi uygulamaları ise eşitsizlikleri nesilden nesile aktarılan kronik bir yapıya büründürebilmektedir. Eğitim Finansmanı İzleme Örgütü'ne (EFW) göre, ek finansman gereksinimlerine rağmen, düşük ve düşük orta gelirli ülkelerin üçte ikisi aslında pandeminin başlangıcından bu yana kamu eğitim bütçelerini kesmişlerdir (UNICEF, 2021). Uzaktan eğitim araçlarına sahip olma bakımından yetersiz kesimler için yeni maliyetler oluşmaktadır. Buna karşılık, eğitim seviyesinin ve gelir düzeyi daha yüksek olan bireylerin iş faaliyetlerini evlerinden yapabilmeleri, evlerinde çocuklarını eğitecek yerlerinin veya zamanlarının ve acil durumlarda harçayabilecekleri birikimlerinin olması daha olası olarak düşünülmektedir (Blundell vd., 2020).

Yoksullar ve diğer dezavantajlı kesimler açısından hastalığa yakalanmayı artıran bir başka etken ise risklerle ilgili doğru bilgiye ulaşım olanaklarındaki olası kısıtlılıklardır. Sosyo-ekonomik anlamda dezavantajlı kesimler genel olarak daha düşük oranda sağlık ile ilgili okuryazarlığı ve

⁵ Sindemi terimi, en basit düzeyde, sinerjistik olarak etkileşime giren ve etkileşimlerinin bir sonucu olarak, her ikisinin toplamından daha fazla bir yerde veya popülasyonda aşırı hastalık yükünün kümelenmesine katkıda bulunan iki veya daha fazla salgını ifade etmektedir. (Singer, 2010, ss. 10–18). İlk defa 1992 yılında Merill Singer tarafından ortaya konan sindemi kavramı, ABD'de kentli kadınlar arasında görülen madde bağımlılığı, şiddet ve AIDS gibi sağlık problemleri arasında ayrılmaz ve birbirini güçlendiren bağlantıları ifade etmek için türetilmiştir. Azınlıklar, etnik gruplar, yoksul bölgelerde yaşayanlar, yoksul ve marginal gruplar genellikle daha çok sayıda ek kronik hastalıklara sahiptirler ve bu gruplardaki kronik hastalıklar daha şiddetlidir ve daha erken yaşlarda yaşanmaktadır. Daha yoksul mahallerde yaşayanlar, azınlıklar, etnik gruplar COVID-19'un şiddeti ve mortalitesini artıran klinik risk faktörlerinin hemen tümüne daha yüksek oranda sahiptirler (hipertansiyon, diyabet, astım, KOAH, kalp hastalıkları, karaciğer-böbrek hastalıkları, kanser, kalpdamar hastalıkları, obezite, sigara içimi vb) (Kocabaş, 2020, s. 402; Bamba vd., 2020, s. 965).

daha az doğru sağlık bilgilerine erişim imkanına sahiptir (Stok vd., 2021). Bu durumun onların yanlış bilgi edinmesine ve bu açıdan istenmeyen sonuçlara karşı daha savunmasız hale gelmesine neden olduğunu ifade edebiliriz.

COVID-19 salgınının önleyici tedbirler ve hastalıktan kaçınabilme konusunda sosyo-ekonomik ele aldığımız eşitsizlik etkenlerinden sonuncusunu, mekânsal sınırlılıklar oluşturmaktadır. Küresel yoksulluğun açlık dışındaki diğer bileşenleri olan sağlıklı barınma koşulları, temiz suya erişim salgının etkisi düşünüldüğünde daha da önem kazanmaktadır. Kentsel alanların yoksul kesimlerinin pek çoğu için temiz suya erişimin kısıtlı olması, pandemi koşulları düşünüldüğünde, bu gruplar açısından ciddi sağlık sonuçları olan altyapısal eşitsizliklere örnek oluşturmaktadır (Singer & Rylko Bauer, 2020). Mekânsal kısıtlılıklardan, salgın döneminde sıkça duyulan sosyal mesafe, ise özellikle nüfus yoğun, kalabalık mahallelerde ve evlerde uyulması oldukça güç olan bir kurala dönüşebilmektedir. Özellikle temiz suyu erişimi olmayan, kalabalık ve yoksul bölgelerde yaşayan, yeterli açık/yeşil alana erişimi olmayanlar, mülteciler ve güvenli bir yasal statüye sahip olmayanlar veya evsiz kişiler salgının mekânsal eşitsizliğinden en yüksek oranda etkilenenler olmaktadır (Haase, 2020).

Küresel salgına karşı önemli bir tedbir kısıtlaması olan 'karantina uygulaması' kimi kesimler için koşulları daha da ağırlaştırabilmektedir. Bu anlamda salgına yönelik tam veya kısmi kapanma, sokağa çıkma kısıtlamaları, uzaktan çalışma imkanının olmadığı insanlar düşünüldüğünde hastalığın eve taşınması ve evde kalanlar için zorlayıcı şartlara işaret etmektedir. Bireysel olarak ev içi alana ve açık, yeşil alanlara erişime sahip olma durumları evde kalma politikasındaki eşitsizliklerden bazılarıdır. Kötü barınma koşullarında yaşayan insanlar için evde kalmak, çoğunlukla, insan sağlığına etkisi olabilecek (fiziksel ve zihinsel) olumsuz şartlara maruz kalmak anlamına gelmektedir (Haase, 2020).

Küresel COVID-19 salgınının belirli kesimler için hastalığa yakalanma riskini artırıcı etkileri göz önünde bulundurulduğunda bir eşitsizliğin bir diğer eşitsizliği ortaya çıkardığı veya derinleştirdiğini söylememiz mümkündür. COVID-19'a yakalanma riskini artırıcı sosyo-ekonomik faktörler sonucu hastalığa yakalanma durumunda sağlığa erişim ve yeterli tedavi imkanlarına sahip olma gibi bir dizi eşitsizlik alanı ortaya çıkmaktadır. Neoliberal politikaların sağlık sistemine etkisinin salgın döneminde daha yakından gözlemleyebildiğimizi ifade edebiliriz. Özelleştirilmiş sağlık hizmeti düşüncesinin etkinliği ile kamu sağlığı yerine her bir bireyin ayrı olarak ele alındığı bir sağlık algısı söz konusudur (Balta, 2020).

Sağlık sistemini düzenli ve yaygın olarak sürdürebilecek kamu kaynaklarından yoksun, yeterli sağlık çalışanının bulunmadığı bölgeler küresel salgının etkilerine açık hale gelmektedir. Örneğin; Dünya Sağlık Örgütüne 47 ülkenin kendi raporlarını sunduğu sağlık hizmetleri anketinde, Afrika bölgesinde bir milyon kişi başına ortalama olarak sadece dokuz yoğun bakım ünitesi yatağı düşmektedir (WHO, 2020). Sağlığın kamusal bir hizmetten ziyade, bireysel sosyal sigorta poliçeleri olarak değerlendirildiği bölgelerde bu imkana ulaşamayanlar ciddi sağlık riskleri ile baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Güney ve Orta Amerika'daki birçok ülkede Ağustos 2020'ye kadar bazı hükümetlerin artık birçok yerde genel sağlık hizmetinin sağlanmasını garanti edemeyeceklerini ilan etmeleri kamu politikalarındaki aşınmanın etkisini yansıtır biçimdedir (McCann & Matenga, 2020). Jacob Assa'nın ve Maria C. Calderon'nun ülkeler arasında COVID-19 oranları ve sağlık sistemlerinin finansal yapısı üzerine yaptıkları araştırma⁶

⁶ Çalışma, COVID-19 vakaları, kişi başına düşen gelir, kentsel yüzde, yaşam beklentisindeki eşitsizlik, özel sağlık harcamaları, kamu sağlık harcamaları, küreselleşme, demokrasi, milyonda COVID-19 ölümü, 65+ yaş nüfus, hastane yatakları gibi değişkenleri üzerinden özel ve kamu sağlık harcamalarını çeşitli modelleme örnekleri ile incelemektedir.

yine bu konuda önemli veriler sunmaktadır. Sonuçlar, sağlık hizmetlerine yapılan özel harcamaların, ülkeler arasında COVID-19 yaygınlık ve ölüm oranlarını önemli ölçüde artırdığını ve bu ülkelerin siyasal yapılarını, küreselleşmeye maruz kalma durumlarını, gelirlerini ve demografik yapısını kontrol ettiğine yönelik veriler sunmaktadır (Assa & Calderon, 2020). 2008 Mortgage Krizi sonrasında Avrupa Birliği İspanya'ya ve İtalya'ya hükümet harcamalarını kısılması yönünde tasarruf önemleri paketi sunmuş, özellikle kamu tarafından finanse edilen sağlık sistemi önemli ölçüde zayıflamıştır. Sonuç olarak, İtalya'da ve İspanya'da özellikle gençler arasında işsizlik oranları düşüş göstermiş ancak sağlık hizmetlerine erişim imkanı ve hizmetin kalitesi azalmış ve kronik rahatsızlıklarda artış olduğu gözlemlenmiştir (Singer & Rylko-Bauer, 2020).

Salgının, hastalık öncesi önlemler ve hastalık durumunda toplumsal kesimler arasında yarattığı etkilerden sonuncusu ise aşıya erişim ile ilgili eşitsizliktir. Özellikle farklı teknoloji tabanlı aşılardan 2021 yılının ilk çeyreği itibari ile geliştirilip yaygınlaşmasıyla varsıl ülkelerin önemli miktarda stok alımı yaptığını söyleyebiliriz. 15 Mart 2021 tarihinde satın alınan aşılardan %54'ü yüksek, %18'i üst orta, %12'si alt-orta ve sadece %3'ü alt gelir grubundaki ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir (Launch & Scale Speedometer, 2021). Üst ve orta gelir grubunun satın alma gücü ve aşı sağlayıcı şirketlerle ilişki kurma, anlaşma yapma ve edimin gerçekleştirilmesine yönelik zorlayıcı kapasite farklılıklarının önemini vurgulamamız gerekmektedir. 6 Ağustos 2021 tarihi itibariyle dünya nüfusunun %29,6'sı en az bir doz COVID-19 olmuş ve %15,2'si ise tam olarak aşılanmış bulunmaktadır. Küresel ölçekteki bu rakamlar içerisinde düşük gelirli ülkelerdeki insanların sadece %1,1'i en az bir doz aşıya erişebilmiştir (Our World in Data, 2021).

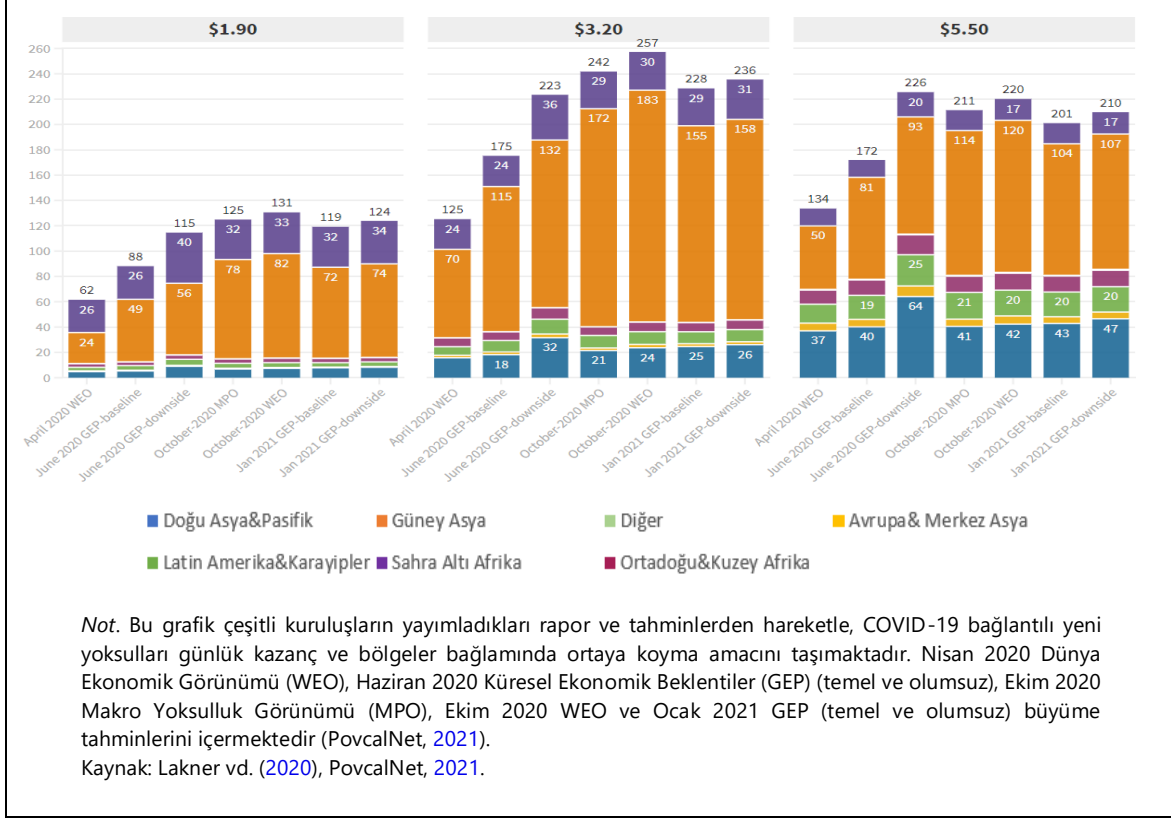
2.2 COVID-19 Salgınının Küresel İstihdama ve Yoksulluğa Etkisi

Küresel yoksulluğun ve eşitsizliğin üretiminde önemli bir etken olarak görülen iş gücü ve istihdamın neoliberal yapısı, salgın döneminde kendisini önemli ölçüde göstermiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO) göre 2019'un son çeyreğinden, 2020'nin ikinci çeyreğine ilişkin veri beklentilerine göre çalışma süresinde (saat) önemli düşüşler gerçekleşmiştir. ILO verilerine yansıyan %10.7'lik istihdam süresindeki kayıp, yaklaşık olarak 305 milyon tam zamanlı işe denk gelmektedir (ILO, 2020b). Dünya çapında yalnızca 2020 yılında 2 milyar kayıt dışı çalışanın 1.6 milyarının işlerini COVID-19 kaynaklı nedenlerle kaybettiği tahmin edilmektedir (Consultative Group to Assist the Poor, 2020). Tek geçim kaynağı iş gücüne katılım olan kesimler için yaşanan istihdam kaybının yoksulluğun artması üzerinde önemli etkisi olmuştur. Dünya Bankası'nın 2021 "Küresel Ekonomik Beklenti Raporu"nda yaklaşık 100 milyon insanın, salgın nedeniyle aşırı yoksullukla yüz yüze kalacağı ön görülmektedir (World Bank, 2021b). Özellikle salgın ve salgına yönelik tedbirler sonucu durağanlaşan ekonominin, istihdam kayıplarına neden olduğunu, güvencesiz veya günlük işlerde çalışan insanların yoksulluk sınırının altına hızla düştüklerini belirtebiliriz. Düşük gelirli ülkelerde kadınların yüzde 92'si, erkeklerin yüzde 87'si kayıt dışı çalıştığı düşünüldüğünde salgının küresel eşitsiz etkileri daha belirgin hale gelmektedir (Moussié & Staab, 2020). Ayrıca kayıt dışı çalışanların, işlerini kaybetmeleri durumunda neoliberal iklim içerisinde var olabilen, işsiz kalanların

ulaşabildiği sosyal yardımlar uygulamaları dışında çok fazla seçenekleri bulunmamaktadır.⁷ Salgın, yalnızca istihdam kayıplarını ve küresel yoksulluğun artışı sonucunu doğurmamış, bölgesel ve günlük kazanç bazında farklı etkiler yaratmıştır.

Şekil 1

COVID-19 Bağlantılı Yoksullaşma Oranları ve Satın Alma Gücü Paritesine Göre Dağılımları

Dünya Bankası (DB) tarafından kabul edilen satın alma gücü paritesine (PPP) göre belirlenen yoksulluk çizgilerine baktığımızda hem gelir-harcama grupları hem de bölgeler arasında dikkat çekici farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle Güney Asya⁸ ve Sahra Altı Afrika⁹ bölgelerinde bahsi geçen tüm gelir gruplarının belirgin bir yoksulluk artışı ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Güney Asya'da kişi başına düşen milli gelir tahminlere göre 2020 yılında %6,5 oranında azalmış, gıda fiyatlarındaki enflasyon oranı ise %30 olarak gerçekleşmiştir (World Bank, 2021b). Bölge içerisinde salgının özellikle seyahatte yarattığı etkiler nedeniyle ekonomisi turizme endekli olan Maldivler, Bhutan ve Nepal gibi ülkelerde önemli gelir kayıpları yaşanmıştır. Sahra Altı Afrika'ya baktığımızda kişi başına düşen milli gelir 2020 yılında %4.9 oranında azalmıştır (World

⁷ Kayıtlı çalışanlara yönelik sosyal güvence uygulamaları COVID-19 nedeniyle işsiz kalan kayıt dışı sektördeki pek çok çalışanı önemli sorunlarla yüz yüze getirmiştir. Yalnızca Güney Afrika'da hükümet, nüfusun %10'undan fazlasını oluşturan 6 ila 8 milyon kayıt dışı çalışanın, pandeminin ilk aylarında COVID-19'un etkisi ve ilgili karantina önlemleri nedeniyle gelir elde etmediğini tespit etmiştir. Ayrıca, çoğu ülke ekonomik yardım programlarında kayıt dışı sektörleri dışlayarak bu hassas haneler üzerindeki ekonomik etkiyi şiddetlendirmiştir. Bangladeş, Mısır, Brezilya ve Peru gibi diğer ülkeler ise, sosyal güvenlik ağlarını genişletmek ve kayıt dışı işçilere nakit transferleri uygulamak için yasalar uygulamak durumunda kalmıştır. Bununla birlikte, hedef kitleler hakkında yetersiz bilgi ve yetersiz dağıtım mekanizmaları, kayıt dışı işçilere yönelik yardımların bile çoğu zaman hedefi kaçırdığı anlamına gelmektedir (World Justice Project, 2020, ss. 17–18).

⁸ Nepal, Afganistan, Bhutan, Bangladeş Hindistan, Sri Lanka, Pakistan ülkelerini kapsamaktadır.

⁹ Fas, Cezayir, Tunus, Libya ve Mısır dışındaki Afrika ülkelerini betimlemek amacıyla kullanılmaktadır.

Bank, 2021b). Maritus, Kenya, Güney Afrika ve Seyşeller gibi ülkelerde salgının küresel hale geldiğinin anlaşıldığı 2020 Şubat ayı sonrasında turistik seyahatlerde belirgin bir düşüş olmuştur. Seller, kuraklık, çatışma gibi nedenlerle gıda güvencesizliğinin hali hazırda yoğun olduğu bölgede, salgının etkisi yoksullaşma oranlarına yansımıştır (Bkz. Şekil 1). 2021 yılının başından beri bölgedeki ülkelerin yaklaşık yarısının para birimleri değer kaybetmiş, Angola, Etiyopya ve Nijerya'da gıda fiyatları %20 oranında artış göstermiştir (World Bank, 2021b).

COVID-19 salgınının yoksulluk sınırlarından özellikle 1.90\$ ve 3.20\$ pariteleri göz önüne alındığında, Güney Asya ve Sahra Altı Afrika arasındaki farklılık ise nüfus faktörünün ve istihdamın sektörel yapısının etkisinden bahsedebiliriz. Nepal ve Bhutan dışındaki Güney Asya ülkelerinde üretim, inşaat ve hizmet sektörleri tarım karşısında dağılım olarak öne çıkmaktadır (Beyer vd., 2019). Buna ek olarak düzenli istihdamın kayıtlı istihdamla aynı anlama gelmediğini göz önüne aldığımızda, çalışma çağındaki nüfusun bölgedeki düzenli bir işe sahip olma oranı %10 dolaylarındadır. Geçici bir işveren-çalışan ilişkisi olarak tanımlanan geçici ücretli çalışma bile bölge genelinde nispeten nadirdir. Çalışma çağındaki nüfusun buna karşılık gelen payı, Hindistan'da (%15) ve Sri Lanka'da (%15) ve Bhutan'da (%11) en düşük düzeydedir (Beyer vd., 2019).

Şekil 1'e baktığımızda bir diğer dikkat çekici unsur, 3.20\$ ve 5.50\$ satın alma gücü paritelerindeki, Latin Amerika ve Karayipler, Doğu Asya ve Pasifik ile Ortadoğu bölgelerinin yoksullaşma oranlarının/beklentilerinin belirgin hale gelmesidir. Latin Amerika ve Karayipler bölgesindeki ülkelerden çoğunda uygulamaya konan hareketlilik kısıtlamaları, ekonomik faaliyetleri engellemesi nedeniyle özellikle hali hazırda sanayi sektöründeki toparlanmanın gerisinde kalan hizmet sektörünü etkilemiştir (World Bank, 2021b). Ülkelerin ekonomik yapılarına bağlı olarak özellikle turizmden gelir sağlayan Karayipler, Meksika ve Peru'da salgın, bu bağlamda önemli gelir kayıplarına neden olmuştur. Salgın, Latin Amerika & Karayipler'de özellikle kadın, genç, kayıt dışı ve düşük ücretli çalışanların orantısız iş kaybı sonucu ortaya çıkmıştır (United Nations Economic Commission for Latin America and the Caribbean, 2021; World Bank, 2021b). Pek çok diğer bölgede olduğu gibi bu durum, salgının etkilediği sektörel bazda ayrışmalar dışında toplumsal kesimler arasında da yoksullaşma farklılıklarına işaret etmektedir.

Salgın yalnızca alt-orta gelirli belirli bölgeleri etkilemediğinden üst gelir grubundaki ülkelerin istihdam oranında da azalışlar yaşanmıştır. Kongre Araştırma Servisine göre ABD'de 2020 Şubat ayından 2020 Nisan ayına kadar işsizlik oranı %10,3'le keskin bir artış göstermiştir (Congressional Research Service, 2021). OECD ülkeleri arasında işsizlik oranı Şubat 2021'de %6,7 ile COVID-19 salgını öncesinin %1,4 puan üzerinde seyretmektedir. Şekil 1 ile birlikte düşündüğümüzde bu grupta istihdam kaybı ve yoksullaşma oranları sınırlı kalsa da gelir grubu, sektör, eğitim düzeyi, etnisite, yaş, cinsiyet gibi değişkenler arasında salgından etkilenme bakımından farklılıklar olduğunu belirtmemiz gerekmektedir. Pandeminin pek çok alanda yarattığı etkiler yapısal eşitsizliklerle birlikte düşünüldüğünde, dezavantajlı ve risklere karşı savunmasız topluluklar için uzun süreli etkileri olacak sosyal ve ekonomik sonuçlara neden olmaktadır (Singer & Rylko-Bauer, 2020).

3. Küresel Sosyal Adalet Düşüncesinin Kapsamı

Solomon'un (1995/2004) belirttiği gibi adalet, "insanlar topluma uyuyor mu, tek tek her bir bireyin edimleri arasında birbirine göre uyum var mı şeklinde formüle edebileceğimiz genele yönelmiş bir kaygının ürünü" olarak tanımlanabilir (s. 22). Bireysel edimlerin yanı sıra toplumsal örgütlülüğün devamına eklenen adalet, bunun hangi biçimde sağlanabileceğine yönelik tartışmaların odağındadır. Adaletin, toplumsal ilişkiler içerisinde üretilenlerin bir şekilde dağıtımının sağlanmasına ilişkin olduğuna yönelik yaklaşımlar bu kapsamda geniş bir yer tutmaktadır. Adaletin sağlanması amacıyla, toplumsal olarak üretilmiş faydaların, kaynakların, fırsatların ve sorumlulukların nasıl dağıtılacağı önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Brighouse, 2004/2016). Adalet konusunda farklı düşüncelerin ortaya çıkması, esas alınan ölçütün, hak mı iyi mi, birey mi yoksa toplum mu olduğu olduğuna yönelik ayrışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu noktada kozmopolitan düşünce, evrensellik temelinde hareket ederek, hakkı iyiyeye önceleyen bireyci bir anlayışı savunmaktadır.

Kozmopolitan adalet, kozmopolitan eşitlikçilik olarak da adlandırılan küresel adalet düşüncesi, adaletin uluslararası boyutta nasıl sağlanacağına ilişkin bir dizi tartışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede uluslararası ekonomik sistemin birbirine giderek bağımlı hale gelen yapısı nedeniyle bölüşümdeki adaletin küresel alana taşınması gerektiği noktasından hareket etmektedirler. Kozmopolitan eşitlikçiler, Rawls'ın Halkların Yasası'nda küresel alana uygulamaktan çekindiği ve ülkeleri baz aldığı yaklaşımına bazı eleştiriler getirmektedirler (Beitz, 1999). Halkların Hukuku'nda Rawls, adaletin iki ilkesinin liberal topluluklara uygulanabilirliğini öngörmekte, uluslararası arenada müdahale etmeme ilkesi, insan haklarına saygı vb. gibi farklı ilkelerin işleme gerektirdiğini savunmaktadır (Rawls, 1999). Küresel eşitlikçi düşünürlerin hareket noktası da tam da burada ortaya çıkmaktadır. Uluslararası sosyal adalet tartışmalarında küresel eşitlikçiler, John Rawls'ın hakkaniyet olarak adalet diye adlandırdığı adaletin iki temel ilkesinin, uluslararası bölüşüme uygulanması gerekliliğini ifade etmektedir. Rawls'ın halklar temelinde ele aldığı adaleti uluslararası boyuta taşıyarak bireyi esas olan, ulusal sınırların ahlaki önemini olmadığı uluslararası iş birliğine dayalı bir bölüşümü savunmaktadırlar. Ayrıca doğal kaynakların dünya üzerine ve yeteneklerin insanlar arasındaki dağılımı rastlantısallık içerdiğinden küresel bölüşüm yükümlülüğünün bir parçası olarak ele alınmaktadır (Doğan, 2011).

İnsanların evrensel olarak hak eşitliğine dayanan felsefi temellerinden hareketle, kozmopolitan düşünce küresel bir adaletin mümkünlüğü iddiasındadır. Rawls'ın adalet ilkelerinin evrensel boyutta ele alındığı kozmopolitan yaklaşım; toplumsal olarak üretilen sorumlulukların ve faydaların bölüşürülmesindeki sosyal adalet ilkelerini sosyal sözleşme kuramına dayandırmaktadır (Doğan, 2011). Küresel eşitlikçiler, ülkeler arasındaki sınırların ahlaki bir önemini olduğu ve adaleti bu sınırlar içerisinde ulusal sınırlara sıkıştıran yaklaşımları reddederek, uluslararası iş birliğinin önemine vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda Rawls'ın hakkaniyet olarak adalet olarak adlandırdığı teorisinden yola çıkarak, kozmopolitan eşitlikçi; toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin, 'en az avantajlı olanların azami faydasına' olacak şekilde uygulanması gerekliliğini savlamaktadır (Beitz, 1999).

Kozmopolitan düşüncenin, bireyi ön plana çıkaran yaklaşımından farklı olarak Rawls, uluslararası adalet çerçevesinde halkları esas alan bir yaklaşım sergilemektedir. Rawls'a (2001) göre, "bir halkın hükümetinin önemli rollerinden biri, bir toplumun sınırları tarihsel açıdan ne kadar keyfi gözükmüşse gözüksün, halkın kendi toprakları ekolojik çevresinin bütünlüğü ile birlikte nüfus çokluğu üzerinde sorumluluk yüklenmesi ve halkın temsilcisi ve etkin bir amili

olmasıdır” (ss. 38–39). Kozmopolitan eşitlikçilerden farklı olarak Rawls, küresel bir maliyet-fayda dağılımını amaç olarak almaz, temel hedefi liberal bir ülkenin diğer ülkelerle ilişkisinin nasıl olması gerektiği ile ilgilidir.

Liberalizmin temelindeki bireycilik ve evrensellik ilkelerine dayanan kozmopolitan adalet düşüncesinde, bireyin doğmuş olduğu toplumun tesadüfi olduğu noktasından hareketle, ahlaki yükümlülükler belirli bir topluluğa karşı değil, tüm insanlığa yöneliktir. Bu bağlamda kozmopolitan eşitlikçiler, bireycilik temelinde ve evrensel adalet ilkelerinin varlığından hareketle, küresel kaynak ve zenginliğin yeniden bölüşümü düşüncesindedirler. Adaletin dağıtıcılık/bölüşüm yönünün yalnızca ulusal sınırlardaki vatandaşlar arasında değil ‘öteki’ olana karşı da esas alınması çizgisi üzerinden hareket etmektedirler. Küresel bölüşüm eşitsizlikleri, açlık ve çevre problemleri karşısında, küresel bölüşüm yükümlülüğüne yönelik adalet anlayışı, yardım etme sorumluluğunun ötesine geçmektedir (Doğan, 2011).

Adaletin, küresel olarak, bireylerin tek tek haklarını esas alan, Beitz’in bu yaklaşımına göre adil bir başlangıç noktası oldukça önemlidir çünkü kaynaklar dünyaya eşit olarak dağılmamış, bireyler bunun farkındadırlar ve bu bakımdan küresel dağıtımın bir parçası olmalıdırlar. Beitz’e göre bir kişinin doğal kaynaklar açısından avantajlı bir durumda olması, —ki bu durum rastlantısallık içerir ve ülkelerin de benzer durumda olduğunu ifade edebiliriz— ona bu kaynaklardan elde edilebilecek faydalardan başkalarını mahrum bırakma hakkını vermemektedir (Beitz, 1999). Beitz, ülkelere rastgele olarak dağılmış olan kaynakların bölüşüme dahil olması gerektiğini söylemektedir (Beitz, 1999). Rawls’ın orijinal pozisyon, cehalet peçesi, fark ilkesi gibi adalet teorisinde ele aldığı kavramları küresel olarak uygulaması gerektiğini ileri sürmektedir. Rawls’ın adalet ilkelerini uluslararası alana uygulayan Beitz, cehalet peçesi arkasında doğal kaynakların rastgele dağıldığı bilincine sahip bireylerin doğal kaynakların bu bölüşümünü kabul edeceklerini varsaymaktadır. Bir kişinin doğal kaynaklar açısından avantajlı bir konumda olması, bu kişinin başkalarını bunlardan elde edilebilecek faydalardan mahrum kalmasına bir neden olamaz. Bu nedenle taraflar, kaynakların (veya bunlardan elde edilen faydaların) bir kaynak yeniden dağıtım ilkesi kapsamında yeniden dağıtıma tabi olması gerektiğini düşüneceklerdir (Beitz, 1999). Beitz’in yaklaşımında birisinin bir yeteneğini geliştirip diğerini geliştirmemesi, yeteneğini nasıl sergileyeceği veya kullanacağını kimliğinin bir parçası olduğu düşüncesi bulunmaktadır (Beitz, 1999). Bu açıdan yetenek sonucu oryaya çıkan çıktılar hak edilmiş olarak düşünülerek, Beitz için yeteneklerin küresel bölüşümde bir referans oluşturmadığını söyleyebiliriz.

Peter Singer ise küresel yoksulluğun artan boyutlarının aslında ahlaki yükümlülükler vurgu yapan etik bir sorun olduğunu söylemektedir. Ahlaki yükümlülüklerin sınırların ötesine geçtiğin öne sürerek; boğulan bir çocuğa yardım etmeyen yakındaki insanları kınamakla, çok uzakta açlıktan ölen bir çocuk için benzer yargıları hissetmemeyi önemli bir sorun olarak ele alır. (Singer, 2015). Gelişmiş ülkelerin yoksul ülkelere bağışlarının GSMH’lerine oranla oldukça düşük olduğunu, bunların artırılması yoluyla açlığın önemli ölçüde çözüleceğini ileri sürmektedir.

Kozmopolitan adalet savunucularından Darrel Moellendorf, benzer şekilde adaletin küresel olduğuna ve günümüz dünyasının sorunlarıyla yakından ilintili olmasına vurgu yapmaktadır. Moellendorf, küresel adalet, sorunların ortaklaşması bakımından politik ve ticari faaliyetleri insanların birbirlerini etkilemesinde önemli bir unsur olarak görülmektedir (Moellendorf, 2002). Moellendorf; sosyal konum, yetenekler, fiziksel ve zihinsel kapasite fark etmeksizin, yalnızca insan olma nedeniyle eşit saygı ve eşit dağıtım arasında bağlantı kurmaktadır. Moellendorf’a

göre bazı kesimlerin kaybetmesi pahasına diğerlerinin kazanmasını sağlayan bir dağıtıcı ilke, herkese eşit saygı göstermemektedir (Moellendorf, 2002). Moellendorf'un dikkat çektiği bu bakış açısından hareketle toplumsal iş birliğinin bütün ürünleri eşit biçimde dağıtılmalıdır (Doğan, 2011).

Bir diğer kozmopolitan eşitlikçi düşünür Thomas Pogge ise diğer iki düşünürden daha ileriye giderek, küresel adaletin pozitif yanları olan küresel eşitsizlikten muzdarip olanlara yardım sağlamanın yanı sıra zararlı davranışların sonuçları ve yönetim şeması üzerine durmaktadır. Pogge, gelişmemiş ülkelerde yoksulluk ve baskıların çoğunun küresel kurumsal düzenin, dikey olmayan egemenlik içerisinde gelişmiş ülkeler tarafından oluşturulması ve kontrol edilmesinin sonucu olarak görmektedir (Pogge, 2002). Thomas Pogge ise küresel kurumsal yapının insan hakların temelinde ele aldığı bir yaklaşım geliştirmiştir. Yoksul ülkelere dayatılan düzenlemelerin eşitsizlikleri derinleştirdiği, kimi ülkelerde borç alma inisiyatifini elinde bulunduran hükümetlerin iktidarı kaybetmeme adına yolsuzluklara salık vermesini küresel kurumların rollerine ilişkin eleştirileri içerisinde ele alır (Pogge, 2002).

Pogge'ye göre hükümetlerin elinde bulundurduğu uluslararası borç alma ve ulusal kaynakları sınırsız kullanma hakları, uluslararası kuruluşların adaletsiz ve yoksul ülkelerin aleyhine olan politikalara öncelik vermesi mevcut eşitsizlik durumunun ala bileşenleridir. Bu durum karşısında Pogge, negatif ödev olarak adlandırdığı bir başkasına zarar vermeme yükümlülüğü temelinde küresel düzeni dayatmamayı yoksullara yardım etmenin (pozitif ödev) önüne koyar (Pogge, 2002). Ayrıca Pogge, Beitz'in kaynak dağılımına benzer biçimde, bireyin sahip olduğu farklılıkların dağıtım için bir ölçüt olmaması gerektiğini savunarak, bölüşümün küresel boyutu açısından Küresel Kaynak Vergisi (KKV) alınması önerisinde bulunmaktadır.

Yoksulluk, ülkelerin sahip oldukları uluslararası borç almanın ve kaynak ayrıcalıklarının ülke içindeki yoksulluğu derinleştirici etkisi, siyasal ve ekonomik yapı ve kurumlarla yoksul ülkelere dayatılan küresel düzenin önemli bir sonucu olarak ele alınmaktadır (Pogge, 2002). Benhabib'e (2007) göre küreselleşmenin getirdiği çok boyutlu sosyo-politik etkenler "dikey (göçmenlerin kendi ülkeleri ile bağlantı kurabilmesi) ve yatay (sermayenin ve metaların ulus ötesi hareketi) ayrımlar" ulus devlet yapısını zayıflatıcı bir etki göstermiştir (ss. 48–60). Krasner ise Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (WB) gibi kurumlar borçların yapılandırılması ve ödenmesinin ötesine geçerek, borç alan ülkelerin izleyeceği politikaların ne olacağını ve ulusal kurumlarını yeniden yapılandırma yoluna gitmesine dikkat çekmektedir (Krasner, 1999). Devletlerin vatandaşlarını koruma kapasitelerinin zayıflaması beraberinde adalet prensiplerinin tam olarak uygulandığı kozmopolit yurttaşlığı getirmemiştir. Aksine, bahsi geçen ekonomik ve siyasal sistem içerisinde az gelişmiş ülkeler; yüksek faiz oranları, kredi notu düşürme, uluslararası para piyasalarından çıkarılma, malların dolaşımını engellemeyen gümrük politikalarını uygulamayla karşı karşıya kalmışlardır (Doğan, 2011). Durumdan olumsuz etkilenen ekonomilerin başvurduğu Stand-by anlaşmaları ise çoğunlukla kamu iktisadi teşebbüslerinin, eğitim, sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi, ithalat kotalarının kaldırılması, gümrük vergilerinin düşürülmesi ile sonuçlanmıştır.

4. Salgın Dönemi Eşitsizlikleri ve Küresel Sosyal Adalet

Hem ülkeler arası hem de ülke içi gelir dağılımı adaletsizliği, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı karşısında kırılabilirliğini artırıcı bir etkiye sahiptir. Açlık, çatışma, ekonomik bunalım, iklim krizi, kuraklık gibi herhangi bir olağanüstü durum karşısında belirli toplumsal kesimler, etkilere daha açık olmaktadır. Birçok seçeneğe sahip olan esnek sermaye karşısında sabit olan, esnekleştikçe güvencesizleşen ve mücadele kapasitesi yetersiz olanlar için bireysel çözümler yetersiz kalmaktadır. COVID-19 küresel salgını sürecinin etkileri sonucunda sağlık ve sosyal politikalara duyulan ihtiyacın artması, sosyal devlete yönelik beklentileri artırmıştır (Dama, 2021). Fakat ulus devletlerin içerisinde bulunduğu durumun, bireylerinkinden çok farklı olmadığını söyleyebiliriz. Ulus devletlerin ekonomik alandaki öncelikleri —sermaye tarafından kısıtlanmış egemenlikleri— ve çokuluslu şirketlerin ticari kaygıları küresel politikaların önünde engel olarak durmaktadır (Varlık, 2020). Bauman'a göre sermayenin ve tüketime yönelik malların küreselleştiği durumun ulaştığı bu noktada hiçbir devlet tek başına hesaplarını tutturamaz ve hesapların ulusal düzeyin bu denli ötesine bağımlı olduğu durumda, sosyal devletin canlandırılarak yoksulluğun ortadan kaldırılması mümkün gözükmemektedir (Bauman, 2011/2018). Küresel olarak üretilen yoksulluğa ve eşitsizliğe karşı yerel ve bireysel çareler sonuçsuz kalmaktadır.

Birçok ülkenin yalnızca kendi vatandaşlarını düşündüğü salgın durumu, COVID-19'un yarattığı ve derinleştirdiği, bizatihi yaşamın kendisini tehdit eden eşitsizliklerin küresel boyutunu dışarda bırakmaktadır. Singer'e göre yardıma ihtiyacı olan kişinin on metre ötedeki bir komşunun çocuğu olması ile binlerce mil ötedeki bir kişi olması ahlaki sorumluluk açısından farklılık taşımamaktadır (Singer, 2015). Küresel adalet ile COVID-19'u ele alacağımız ilk nokta tam da bu etik bakıştaki problemdir. Küresel yoksulluğu ve eşitsizliği temelde bölüşümdeki adaletsizlik üzerinden ele alan Peter Singer, yoksullara yardımı bir hayırseverlik faaliyeti olarak değil ahlaki bir görev (duty) olarak tasvir etmektedir (Singer, 2015). Singer'a göre para vermek hayırseverlik kabul edilip takdir edilir oysa yardım etmemek kınanan bir olgu değildir; yapılması iyi olan, ancak yapılmaması yanlış olmayan bir eylemdir (Singer, 2015). Bu etik anlayışa karşı çıkan Singer, yiyecek, barınak ve tıbbi bakım eksikliğinden kaynaklanan acı çekmenin ve ölümün kötü olduğu varsayımıyla başlayarak yardım etmenin doğru etmemenin ise kınanması gereken bir yanlış olduğunu düşünmektedir.¹⁰ Ayrıca Singer'e göre ahlaki yükümlülük ilkesi; eylemin kendisi içerisinde yanlış bir şey olmadan, başka kötü bir şeye neden olmadan uygulanmalıdır (Singer, 2015).

Singer'in küresel adalet perspektifindeki kötü durumlar ve ahlaki sorumluluğun mekanı ve kapsamı düşünüldüğünde bir kişiyi öldürmek ile COVID-19 eşitsizliklerine göz yumarak ölüme terk etmek aynı noktaya çıkmaktadır. Bu açıdan salgınla mücadele kapasitesi ve maddi olanakları yüksek olan ülkelerin kendi kırılabilir kesimlerini ihmal etmemek koşulu ile salgının etkilerinden en olumsuz derece etkilenenlere yardım etme yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu nedenle öncelikle COVID-19 sürecinde dünyada gerçekleşen yardım faaliyetleri ve aşı

¹⁰ Singer, varıl ülkelerin yardım olarak gönderdikleri miktarları yetersiz bulmakta ve eleştirmektedir. Karşılaştırma amacıyla, İngiliz-Fransız Concorde projesinin kurtarılamayan geliştirme maliyetlerinde İngiltere'nin payı şimdiden 275.000.000 £'u aşmıştır ve mevcut tahminlere göre 440.000.000 £'a ulaşacaktır. Bunun anlamı, İngiliz hükümetinin seston hızlı ulaşma dokuz milyon mültecinin hayatına verdiği değerin otuz katından daha fazla değer vermesidir. Avustralya, kişi başına bazda "Bengal'e yardım" tablosunda oldukça üst sıralarda yer alan bir başka ülkedir. Ancak Avustralya'nın yardımı, Sidney'in yeni opera binasının maliyetinin on ikide birinden daha azına tekabül etmektedir (Singer, 2015).

dağılımının durumunu değerlendirerek ilerlemenin daha doğru bir bakış sunacağını düşünmekteyiz.

İlk olarak, IMF'nin Yoksulluğu Azaltma ve Büyüme Vakfı kapsamında Mart 2020'den Mart 2021'e kadar, 50'den fazla düşük gelirli ülkeye yaklaşık 13 milyar dolar acil kredi onaylanmıştır (Chabert vd., 2021). Ayrıca G-20 Borç Hizmetini Erteleme Girişimi'nin (DSSI), 2020'de 43 ülke için 5,7 milyar ABD Doları tutarında borç servisi indirimi sağlamış ve Haziran 2021'e kadar 45 ülke için 7,3 milyar ABD Doları'na kadar ek borç servisi erteleme sağlaması beklenmektedir (Chabert vd., 2021). OECD'nin toplamış olduğu veriler ışığında ise resmi bağışçılardan sağlanan dış yardım, 2019'a göre reel olarak %3,5 artarak 2020'de tüm zamanların en yüksek seviyesi olan 161,2 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020).

COVID-19 salgınıyla mücadelede acil ve öncelikli olan alanı aşılama oluşturmaktadır. Hastalığa karşı koruyuculuk oranının artırılması, ölümlü vakaların ve yeni varyantların ortaya çıkma olasılığının azalması aşırı önemli kılacaktır (Centers for Disease Control and Prevention, 2021). Fakat aşının varsıl ülkeler tarafından hızla stoklandığını ve bunun önemli bir eşitsizlik alanı olduğunu belirtmiştir. Bu durum karşısında COVAX ve Küresel Aşı İttifakı (GAVI)¹¹ oluşumları küresel aşı eşitsizliğine ilişkin umutları artırmaktadır. COVID-19 aşılarının havuz yöntemiyle satın alınması ve adil dağıtımı için küresel bir risk paylaşım mekanizmasını hedeflemeleri bu çalışmaları değerli kılacaktır. Bu kapsamda kendi kendini finanse eden ülkelere (orta ve yüksek gelirli ülkeler), mekanizmaya yaptıkları mali katkılara bağlı olarak nüfuslarının %10-50'si için aşı tahsis edilecektir. Ayrıca bağış fonu almaya uygun 92 düşük ve orta gelirli ülkenin nüfusunun %20'sine aşı sağlanması düşünülmektedir (OECD, 2021). COVAX kapsamında 13 Ağustos 2021 tarihi itibarıyla, 730 milyonu bağışlar yoluyla olmak üzere 2.5 milyar doz üzerinde aşı satın alınmış ve 2 milyar potansiyel alım öngörülmektedir (Launch & Scale Speedometer, 2021). İlk tahsis; Hindistan, Gana ve Fildişi Sahili yapılmış, 2021 Mayıs ayına kadar, 142 ülkeye 237 milyon doz Oxford/AstraZeneca aşısının ulaştırılması hedeflenmektedir (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2021). Fakat bu çabalar mevcut haliyle devam ettiği sürece küresel aşı dağılımının adilliği için yeterli olmayacağı düşünülmektedir. Ekonomist İstihbarat Birimi (EIU)'nin raporuna göre gelişmiş ülkelerde yetişkin nüfusun büyük bölümünün 2022'nin ortalarına kadar, orta gelirli ülkeler için bu zaman çizelgesi 2022'nin sonlarına veya 2023'ün başlarına kadar uzanacağı öngörülmektedir (Economist Intelligence Unit, 2021). Rapor, Afrika, Asya ve Güney Amerika'nın bazı bölgelerinde aşının yaygınlaşmasının 2023 yılını bulacağını, daha düşük gelirli ülkelerin 2024 yılına kadar aşılamanın süreceğini öne sürmektedir.

Küresel adalet perspektifinden COVID-19 salgın süreci karşısından uygulamalara baktığımızda eşitsizlikleri çözmeye yeteriz olduğunu söyleyebiliriz. Küresel olarak hükümetler, 16 trilyon dolar değerinde COVID teşvik önlemi sağlamış, ancak bu miktarın sadece %1'i gelişmekte olan ülkelerin salgınla başa çıkmasına yardımcı olmak için seferber edilmiştir. Yalnızca Amerikan Kurtarma Planı, uygun eyalet, yerel, bölgesel hükümetlere COVID-19 acil durumuna yanıt vermeleri ve işleri yeniden için 350 milyar dolarlık acil durum fonu sağlamaktadır (US Department of the Treasury, 2021). Ayrıca 2021 Temmuz ayında salgınla mücadele kapsamında 1.2 trilyon dolarlık kaynak ayrılması, ABD Senatosu tarafından onaylanmıştır. Bu miktar karşısında 2020 ABD toplam dış yardım miktarının %30'unu oluşturan

¹¹ COVAX, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), GAVI ise Dünya Sağlık Örgütü, UNICEF, Dünya Bankası ve Bill & Melinda Gates Vakfı öncülüğünde faaliyet göstermektedir.

küresel sağlık yardımı ise sadece 11.2 milyar dolar olmuştur (Runde vd., 2020). OECD Resmî Kalkınma Yardımına (ODA), Kalkınma Yardımı Komitesi (DAC) üyeleri tarafından bağışlanan tutar birleşik gayri safi milli gelirinin yalnızca 0.32'sine denk gelmektedir. Altı DAC üyesi — Danimarka, Almanya, Lüksemburg, Norveç, İsveç ve Birleşik Krallık— %0,7 hedefini karşılamış veya aşmıştır. Gelişmekte olan ülkelere yardımları ODA toplamına dahil olmayan DAC dışı bağışçılar arasında Türkiye, GSMH'sinin %1,12'sine eşdeğer yardım sağlamıştır (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020). Bu durumun, P. Singer'in (2015) bahsetmiş olduğu küresel olarak yoksullara yardım etme yükümlülüğüne ilişkin etik değişim durumunun sınırlılığına işaret ettiğini söyleyebiliriz. Küresel adalet düşüncesine yönelik eşitlikçi yaklaşımın öncelikli ilkesi olan ulusal sınırların önemsizliğinin, çeşitli yardım adımları olsa da, yeterli olgunluğa ulaşmadığını ifade edebiliriz.

COVID-19 dönemi IMF kredileri ise başka bir sorun alanı oluşturma ihtimaline sahiptir. IMF'nin verilen krediler karşılığında kamusal hizmet harcamalarının kısılması ve geri ödeme koşullarının ağır olması durumunda eşitsizlikleri artırıcı etki yapacağını söyleyebiliriz.¹² Nitekim COVID-19 salgını nedeniyle zaten zor durumda olan düşük gelirli ülkelerin, salgın bitse dahi ekonomik toparlanma sağlayamadığı durumlarda kamusal bazı kesintilere gideceği açıktır. Bu olasılık Pogge'nin, negatif ödev olarak adlandırdığı bir başkasına zarar vermeme yükümlülüğü ilkesinin ihlali anlamına gelecektir (Pogge, 2002). Bu anlamda ilk bakışta faydalı görülen adımlar, küresel adaletin fark ilkesi düşünülüğünde en dezavantajlı kesimin aleyhine sonuçlar ortaya çıkarabilecektir.

Küresel eşitlikçilerden Beitz'in (1999), ve Pogge'in (1994) küresel kaynakları orijinal pozisyonda, cehalet peçesi altında, fark ilkesi gereğince dağıtılması COVID-19 gibi acil çözüm gereken bir durumda oldukça sınırlı kalabilecektir. Fakat küresel fark ilkesi salgın döneminde küresel adalet açısından bir imkan sağlayabilir. Uluslararası yardımlar ve aşilar en dezavantajlı olanın en çok faydasına olacak biçimde dağıtılabilir. Singer'in önemli iddiasına dayanarak, ahlaki olarak doğru bir eylem, başka ahlaki yanlışa neden olmadan gerçekleştirilmelidir (Singer, 2015). Ulusal sınırlar içerisindeki sosyo-ekonomik durumlar gözetilerek yardım yükümlülüğü uygulanabilir.

Küresel eşitlik fikrinin bölüşümün bir unsuru olan katkı ilkesinin de bu dönem kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Eşitsizliklerin farklı eşitsizliklere kapı araladığı, ekonomik risklere ve sağlık risklerine karşı dezavantajlı kesimlerin pazarlık gücünü artırmak önemli bir unsur olarak karşımızda durmaktadır. Toplumsal konum olarak dezavantajlı konumdakiler içerisinde buldukları durum nedeniyle kendi hayatları için olumlu sonuç doğurabilecek durumları tercih edebilirler (Doğan, 2011). Bu bireyler, COVID-19 risklerini göze alarak kabul etmeyecekleri koşullarda çalışmayı, barınmayı, mekânsal sınırlılıklara sahip bir kentsel alanda yaşamayı kabul etmek durumunda kalabilirler. Yeteneklere dayalı katkı ilkesi bağlamında bir ulusal ve küresel bölüşüm fikri, yeteneklerini geliştirecek araçlara sahip olmayanları iki kat geride bırakan bir duruma neden olacaktır. Bu bakımdan Beitz'in (1999) küresel adaletin değerlendirilmesinde yetenekleri sosyo-ekonomik geliştirici yönü tamamen dışarıda bırakmak sorunlu görünmektedir. Özellikle, Doğan'ın (2011) bahsettiği, bireyi, 'küresel refaha katkı yaptığı ölçüde' ödüllendirme düşüncesinin yaşamsal risklerin eşitsizliklerle sarmalandığı salgın sürecinde küresel eşitlikçilik ile çeliştiğini söyleyebiliriz. Moellendorf'un beceriler, yetenekler, zihinsel kapasiteler gözetilerek yapılan bölüşümün eşitsizliğini vurguladığı, yalnızca insan

¹² Dünya Bankası ve IMF, sağlık ve eğitim gibi sosyal hizmetlerin sunumu için kullanıcı ücreti mekanizmalarını tavsiye etmiş ve birçok ülkeye bunların uygulanmasına dayalı olarak kredi verilmesini şart koşmuştur (Young, 2010).

olmanın getirdiği eşit saygı düşüncesinin öne çıkarmamız gerektiğini ifade edebiliriz. Moellendorf'un öne sürdüğü demokratik eşitlik düşüncesi, adil fırsat eşitliğini öne çıkararak başlangıç noktasındaki eşitliği sağlamaya çalışmanın ötesinde, yetenekleri de bu kapsamda düşünerek yeteneklere sahip olanların diğerleri için faydalı hale getirme çabasını taşıyarak sonuçlardaki eşitsizliği sınırlandırmayı içermektedir (Moellendorf, 2002). Bu noktada Mozambik kırsalında doğan bir çocukla, İsviçre'de bir bankacının çocuğu olarak doğmak arasındaki adil fırsat eşitliğinin küresel olmasına dikkat çekmektedir. Moellendorf, çalışmamız açısından da ışık tutacak şekilde, adil fırsat eşitliğinin dünya ekonomisindeki kapsamlı değişiklik gerekliliklerini dikkate alarak fark ilkesiyle birleştirmektedir. Bu sayede, Moellendorf'a göre sadece kırsal Mozambik ve İsviçre'deki çocuklar arasındaki eşitlik yeterli bulunmamalı aynı zamanda sonuçlardaki eşitsizlikler, en az dezavantajlı olanın maksimum yararına olacak şekilde sınırlandırılmalıdır (Moellendorf, 2002). COVID-19'dan yoksullaşma anlamında (kişi sayısı olarak) daha fazla etkilenen Güney Asya, Sahra Altın Afrika, Güney Asya & Pasifik, Latin Amerika bölgelerindeki salgın kaynaklı eşitsizliklere ancak bu şartla izin verilebilir.

Küresel COVID-19 salgınının açığa vurduğu eşitsizlikler düşünüldüğünde eğitimden istihdama, sağlıklı çevre koşullarından barınma alanlarına varan pek çok noktada adil fırsat eşitliği ve fark ilkelerinin uygulanma alanı bulacağını söyleyebiliriz. Hastalığın acil önlem yönünü düşündüğümüzde, salgın döneminde en dezavantajlı olanlar olarak bahsettiğimiz bireylerin en fazla yararına olacak biçimde uygulamalar geliştirilebilir. Küresel eşitlikçiliğin bireyciliğini hatırlatmakla birlikte belirli ülkeleri, bölgeleri ve grupları esas alan bir yaklaşım bu anlayış açısından doğru bulunmamaktadır. Her ülke, bölge ve grupta farklı eşitsizlikler barınabileceğinden —salgın kaynaklı eşitsizliklerin farklı kesimleri farklı anlamda etkilediğini aktarmıştık— diğerlerini, faydacı bakış açısıyla eşitsizliklerle baş başa bırakmak doğru olmayacaktır. Rawls'ın belirttiği biçimde adalet, daha fazla sayıdaki insanın lehine olan ve ağırlığını onlar için diğerlerine dayatılmasına izin vermemektedir (Rawls, 1999). Bu anlamda COVID-19 salgını bağlamında küresel fark ilkesi ve yardım yükümlülüğü beklentileri ancak en dezavantajlının durumunu iyileştiriyorsa adil olacaktır. Bu çabalar ve yaklaşımlar olmadan, pandemiler, çevre felaketleri benzeri tekrar eden olaylar haline geldiği ve sosyal ıstırapın giderek insanlık durumunu tanımladığı bir dünya olasılığıyla karşı karşıya kalabiliyoruz (Singer & Rylo-Bauer, 2020).

5. Sonuç

Çalışmanın temel sorunsalı ışığında ulaştığımız ilk sonuç; küresel eşitsizliklerin belirli ülke, bölge ve bireysel olarak farklı biçimlerde etkide bulunarak COVID-19 sürecinde etkin olduğudur. Öncelikli olarak sağlık boyutu açısından tedavi ve aşıya erişimle ilgili sorunlar bulunmaktadır. Ülkeler arasında aşı ile gelir indeksi arasında korelasyon oluşturacak biçimde eşitsizlikler söz konusudur. Salgının yarattığı ekonomik sorunlar nedeniyle çeşitli gelir gruplarında, belirli bölgelerde —kişi sayı olarak— istihdam kaybına bağlı olarak yoksullaşmalar bulunmaktadır. Yarı zamanlı, geçici, kayıt dışı çalışma biçimlerinin yaygınlığı ve neoliberal ilkelerin gereği teşvik edilmesi sonucu COVID-19 etkileri karşısında güvencesizlik sorunu ile karşı karşıya kaldığımızı görmekteyiz. Faaliyet gösterilen sektörler bakımından da hastalık riski ile daha çok yüz yüze gelme durumu ortaya çıkabilmektedir. Eşitsizliği nesilden nesile aktarmada önemli bir etken olan eğitime erişimdeki sorunlar ise salgın öncesi ve sırasında birçok biçimde devam etmektedir. Uzaktan eğitim altyapısının ülkeler tarafından sağlanması, tüm toplumsal kesimlere ulaşabilecek seviyeye getirilmesi açısından olumsuzluklar bulunmaktadır. Evde çalışma ortamı

oluşturabilecek, karantina şartlarında sağlıklı bir çevrede kalabilecek mekânsal eşitsizlikler de söz konusu olmaktadır.

COVID-19 ile mücadele kapsamında hayata geçirilen uygulamalar, uluslararası yardımlar ise oldukça sınırlı kalmaktadır. Salgınla mücadelede önemli bir etken olan aşı ile ilgili COVAX ve GAVI düşük gelirli ülkelerin aşuya en fazla erişim sağlaması adına önemli girişimler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu tespitler ve verilerden hareketle, COVID-19 salgını küresel sosyal adalet bağlamında değerlendirdiğimizde yardım yükümlülüğünün ülke ve bölge ayırt etmeksizin ele alınması gerektiğini ifade edebiliriz. Fakat salgın şartları düşünüldüğünde küresel eşitlikçilerin varsaydıkları biçimde, küresel bölüşüm fikrini hayata geçirmenin olası görünmediğini söyleyebiliriz. Esasında kozmopolitan adalet düşünürlerinin önerileri yalnızca COVID döneminde ortaya çıkan ve derinleşen eşitsizlikler için değil diğer adaletsizlikler açısından daha köklü çözümler sunabilecektir. Bu noktada birincil öneme sahip uluslararası yardım yükümlülüklerinin ahlaki bir zorunluluk olarak pekiştirilmesi gerekmektedir. COVID-19'la mücadele için ülkelerin yapmış olduğu bağışların, yardımların ve aşıların kozmopolitan eşitlikçiliğin varsaydığı fark ilkesi doğrultusunda dağıtımı gerçekleştirebilir. En dezavantajlı olanın en fazla faydasına (pareto optimum) olacak biçimde dağıtılmalı ve sonuçlardaki eşitsizliklere ancak bu bireylerin yararına ise izin verilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak küresel salgın sürecinde, uluslararası bölüşümde katkı ilkesi dışarda tutularak Moellendorf'un öne sürdüğü yalnızca insan olmak nedeniyle eşit dağıtım ilkesinin izlenmesi gerekmektedir. Bir başka husus, uluslararası kurumsal işleyişin düşük gelirli, küresel eşitsizlikler tarafından en fazla etkilenen ülkeler aleyhine işleyebilecek yapısının dikkate alınmasıdır. Pogge'nin dikkati çektiği yoksul ülkelere dayatılan düzenlemelerin eşitsizlikleri derinleştirdiğine yönelik, negatif yükümlülük ilkesi salgın döneminde etkin kullanılabilir. Borç alma inisiyatifi elinde bulunduran iktidarların devamlılık adına yolsuzluklara izin verdiği kurumsal düzenlemeleri göz önünde bulundurmak oldukça önemlidir. COVID-19 döneminde IMF'nin kredi çalışmalarının yine bu açıdan değerlendirilerek ele alınması gerekmektedir.

Sonuç olarak, COVID-19'un yarattığı etkiler bakımından, toplumsal eşitsizlikler hastalıkla bir araya geldiğinde sindemik bir etkiye bulunduğu belirtmemiz gerekmektedir. Salgının yalnızca hastalığa ilişkin ölüm ve vaka sayıları özelinde değil, toplumsal eşitsizliklere uzanan yönünün ortaya konulması gerekmektedir. Bu açıdan konuyu, uluslararası düzeyde ve bireysel bazda yaşanan farklılıklar özelinde bir adalet meselesi olarak elemanın faydalı olacağını söylememiz gerekmektedir. Aksi takdirde uluslararası bölüşümün hali hazırdaki sorunlu doğası, günümüzde ortaya çıkan ve sonraki yıllarda karşılaşılabilecek riskler açısından yeni adaletsizlikler doğurmaya devam edecektir.

FINANSAL DESTEK

YÖK 100/2000 Yoksulluk Çalışmaları kapsamında destek alınmıştır.

ETİK

Yazar bu çalışmada etik ilke ve standartlara uyduğunu beyan etmiştir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Kaynakça

- Akyol, D. S. (2016). Neoliberalizm tartışmalarına maliye politikası çerçevesinden bir bakış. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(Özel Sayı), 291–308. <https://doi.org/10.18037/ausbd.417479>
- Assa J., & Calderon, C. (2020). *Privatization and pandemic: A cross-country analysis of COVID-19 rates and health-care financing structures* (Working Paper No. 08). The New School for Social Research. https://www.economicpolicyresearch.org/econ/2020/NSSR_WP_082020.pdf
- Balta, E. (2020). Geçmiş pandemileri anlamak neden önemli? İçinde D. Bayındır (Ed.). *Salgın: Tükeniş çağında dünyayı yeniden düşünmek* (ss. 205–219). Tellekt.
- Bambra, C., Riordan, R., Ford, J., & Matthews, F. (2020). The COVID-19 pandemic and health inequalities. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 74(11), 964–968. <https://doi.org/10.1136/jech-2020-214401>
- Bauman, Z. (2018). *Modernite, kapitalizm, sosyalizm: Küresel çağda sosyal eşitsizlik* (F. D. Ergun, Çev.; 3. bs.). Say Yayınevi (Orijinal eser yayın tarihi 2011).
- Beitz, C. R. (1999). *Political theory and international relations*. Princeton University Press.
- Benhabib, S. (2007). Crises of the republic: Transformations of state sovereignty and the prospects of democratic citizenship. In Appiah, A., Lenz, G. H., Benhabib, S., Young, I. M., Fraser, N., & Dallmann, A. (Ed.). *Justice, governance, cosmopolitanism, and the politics of difference: Reconfigurations in a transnational world* (pp. 45–78). Humboldt-Univ.
- Beyer, R.C.M, Chocce, M., & Rama, M. (2019). *Employment in South Asia: A new dataset* (Policy Research Working Paper No. 8779). World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31405>
- Blundell, R., Costa Dias, M., Joyce, R., & Xu, X. (2020). COVID-19 and Inequalities. *Fiscal Studies*, 41(2), 291–319. <https://doi.org/10.1111/1475-5890.12232>
- Brighouse, H. (2016). *Adalet* (R. Çelik, Çev.). Epos Yayınları (Orijinal eser yayın tarihi 2004).
- Callinicos, A. (2012). Contradictions of austerity. *Cambridge Journal of Economics*, 36(1), 65–77. <https://doi.org/10.1093/cje/ber026>
- Centers for Disease Control and Prevention (2021). *Benefits of getting a COVID-19 vaccine*. Retrieved August 17, 2021, from <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/vaccines/vaccine-benefits.html>
- Chabert, G., Gregory, R., & Pierre, G. (2021, April 5). Funding the recovery of low-income countries after COVID. *IMF Blog*. <https://blogs.imf.org/2021/04/05/funding-the-recovery-of-low-income-countries-after-covid>
- Congressional Research Service. (2021). *Unemployment rates during the COVID-19 pandemic* (Report No. R46554). Retrieved July 16, 2021, from <https://sgp.fas.org/crs/misc/R46554.pdf>
- Consultative Group to Assist the Poor (2020). *Annual report 2020*. Retrieved July 5, 2021, from https://www.cgap.org/sites/default/files/organizational-documents/2020_09_CGAP_2020_Annual_Report.pdf
- Council of Europe. (1950). *The European Convention on Human Rights*. European Court of Human Rights & Council of Europe. Retrieved August 5, 2021, from https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf
- Dama, D. (2021). COVID-19 salgınıyla sosyal refah devleti uygulamalarının dönüşümü. İçinde M. Tiryakioğlu (Ed.). *Afetlerle yoksullaşma: Salgınlar, göçler ve eşitsizlikler* (ss. 243–264). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Doğan, A. (2011). *Küresel açlık sorunu ve sosyal adalet*. Dergah Yayınları.
- Economist Intelligence Unit. (2021). Q1 global forecast 2021 coronavirus vaccines: Expect delays. <https://www.eiu.com/n/campaigns/q1-global-forecast-2021>
- Gorz, A. (2014). *Yaşadığımız sefalet: Kurtuluş çareleri* (N. Tural, Çev.; 2. bs.). Ayrıntı Yayınları (Orijinal eser yayın tarihi 1997).
- Haase, A. (2020). COVID-19 as a social crisis and justice challenge for cities. *Frontiers in Sociology*, 5, 583638, 1–7. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2020.583638>
- Harvey, D. (2007). *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press.
- Higgins-Desbiolles, F. (2020). Socialising tourism for social and ecological justice after COVID-19. *Tourism Geographies*, 22(3), 610–623. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1757748>
- ILO. (2020a, May 5). *COVID-19 crisis and the informal economy: Immediate responses and policy challenges* [ILO Brief]. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--ed_protect/--protrav/--travail/documents/briefingnote/wcms_743623.pdf
- ILO. (2020b, May 27). *COVID-19 and the world of work: Fourth edition* [ILO Monitor]. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--dgreports/--dcomm/documents/briefingnote/wcms_745963.pdf
- Johns Hopkins University & Medicine (2021). Mortality analyses [Coronavirüs mortalite analizleri]. Coronavirus Resource Center. Retrieved August 8, 2021, from <https://coronavirus.jhu.edu/data/mortality>
- Kalaycıoğlu, S. (2021). Afetler sonrasında yoksulluk, sosyal kırılganlık, sosyal politikalar ve yeniden yapılanma. İçinde M. Tiryakioğlu (Ed.), *Afetlerle yoksullaşma: Salgınlar, göçler ve eşitsizlikler* (ss. 3–27). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kocabaş, A. (2020, Eylül 17). Eşitsizlik ve COVID-19. İçinde *COVID-19 pandemisi altıncı ay değerlendirme raporu* (ss. 394–414). Türk Tabipler Birliği. https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part50.pdf

- Krasner, S. D. (1999). *Sovereignty: Organized hypocrisy*. Princeton University Press.
- Lakner, C., Yonzan, N., Mahler, D. G., Aguilar, R.A.C., & Wu, H. (2020). Updated estimates of the impact of COVID-19 on global poverty. <https://blogs.worldbank.org/opendata/updated-estimates-impact-covid-19-global-poverty-looking-back-2020-and-outlook-2021>
- Launch & Scale Speedometer. (2021). Tracking COVID-19 vaccine purchases across the globe. Retrieved August 13, 2021, from <https://launchandscalefaster.org/covid-19/vaccinepurchases>
- McCann, G., & Matenga, C. (2020). COVID-19 and Global Inequality. In P. Carmody, G. McCann, C. Colleran & C. O'Halloran (Eds), *COVID-19 in the global south* (pp. 161–172). Bristol University Press.
- Millar, J. (1993). The continuing trend in rising poverty. In A. Sinfield (Ed.), *Poverty, inequality and justice* (pp. 11–18). Edinburgh Press.
- Moellendorf, D. (2002). *Cosmopolitan justice*. Wesview Press.
- Monbiot, G. (2016, April 15). *Neoliberalism-The ideology at the root of all our problems*. Guardian. <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/15/neoliberalism-ideology-problem-george-monbiot>
- Moussie, R., & Staab, S. (2020). *Three ways to contain COVID-19's impact on informal women workers*. UN Women. <https://data.unwomen.org/features/three-ways-contain-covid-19s-impact-informal-women-workers>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). COVID-19 spending helped to lift foreign aid to an all-time high in 2020 but more effort needed. <https://www.oecd.org/development/covid-19-spending-helped-to-lift-foreign-aid-to-an-all-time-high-in-2020-but-more-effort-needed.htm>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021, March 18). Access to COVID-19 vaccines: Global approaches in a global crisis. https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1069_1069384-ewmqrw9sx2&title=Access-to-COVID-19-vaccines-Global-approaches-in-a-global-crisis&_ga=2.229762969.420982253.1629549992-89227078.1628597781
- Our World in Data. (2021). Statistics and research coronavirus (COVID-19) vaccinations. Retrieved August 14, 2021, from <https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>.
- Oxfam International (2020, January 20). *World's billionaires have more wealth than 4.6 billion people* [Press release]. <https://www.oxfam.org/en/press-releases/worlds-billionaires-have-more-wealth-46-billion-people>
- Oxfam International (2021a, July 9). *The hunger virus multiplies: deadly recipe of conflict, Covid-19 and climate accelerate world hunger* [Oxfam media briefing]. https://oi-files-d8-prod.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/2021-07/The%20Hunger%20Virus%202.0_media%20brief_EN.pdf
- Oxfam International (2021b). *Extreme Poverty vs Extreme Wealth: How Big is the Inequality Gap?* Retrieved August 12, 2021, from <https://www.oxfam.org/en/5-shocking-facts-about-extreme-global-inequality-and-how-even-it#:~:text=The%20world's%20richest%201%25%20have,less%20than%20%245.50%20a%20day>
- Özerkmen, N. (2004). Uluslararası eşitsizliği derinleştiren bir süreç olarak ekonomik küreselleşme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 44(1), 135–148. <http://dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/view/760>
- Pogge, T. W. (1994). An egalitarian law of peoples. *Philosophy & Public Affairs*, 23(3), 195-224. <https://doi.org/10.1111/j.1088-4963.1994.tb00011.x>
- Pogge, T. W. (2002). *World poverty and human rights: Cosmopolitan responsibilities and reforms*. Polity Press.
- PovcalNet (2021, January 8). *COVID-19-induced new poor in 2020, various growth vintages*. <https://public.flourish.studio/visualisation/4697157>
- Poyiadji, N., Cormier, P., Patel, P. Y., Hadied, M. O., Bhargava, P., Khanna, K., Nadig, J., Keimig, T., Spizarny, D., Reeser, N., Klochko, C., Peterson, E. L., & Song, T. (2020). Acute pulmonary embolism and COVID-19. *Radiology*, 297(3), E335-E338. <https://doi.org/10.1148/radiol.2020201955>
- Rawls, J. (1999). *A theory of justice*. Belknap Press.
- Rawls, J. (2001). *The law of peoples: With, the idea of public reason revisited*. Harvard University Press.
- Runde, D. F., & Savoy, C. M., McKeown, S. (2020, May 1). *Covid-19 has consequences for U.S. foreign aid and global leadership*. Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/covid-19-has-consequences-us-foreign-aid-and-global-leadership>
- Sahlins, M. (1972). *Stone Age Economics*. Aldine-Atherton.
- Sennet, R. (2014). *Karakter aşınması: Yeni kapitalizmde işin kişilik üzerine etkileri* (B. Yıldırım, Çev.; 8. Baskı). Ayrıntı Yayınları (Orijinal eser yayın tarihi 1998).
- Singer, M. (2010). Pathogen-pathogen interaction. *Virulence*, 1(1), 10–18. <https://doi.org/10.4161/viru.1.1.9933>
- Singer, P. (2015). *Famine, affluence, and morality*. Oxford University Press.
- Singer, M., & Rylko-Bauer, B. (2020). The Syndemics and structural violence of the COVID pandemic: Anthropological insights on a crisis. *Open Anthropological Research*, 1(1), 7–32. <https://doi.org/10.1515/opan-2020-0100>
- Solomon, R. C. (2004). *Adalet tutkusu* (E. Altınay, Çev.). Ayrıntı Yayınları (Orijinal eser yayın tarihi 1995).

- Stok, F. M., Bal, M., Yerkes, M. A., & de Wit, J. B. F. (2021). Social inequality and solidarity in times of COVID-19. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(12), 6339. <https://doi.org/10.3390/ijerph18126339>
- UNESCO (2021). World Inequality Database on Education. Retrieved July 17, 2021, from <https://www.inequalities.org>
- UNICEF (2021). Education and COVID-19, Retrieved August 5, 2021, from <https://data.unicef.org/topic/education/covid-19>
- United Nations Economic Commission for Latin America and the Caribbean. (2021, Feb 10). *The economic autonomy of women in a sustainable recovery with equality* (COVID-19 Special Report 9). ECLAC. https://oig.cepal.org/sites/default/files/s2000739_en.pdf
- US Department of the Treasury (2021). *Coronavirus state and local fiscal recovery funds* [Policy issues]. Retrieved July 15, 2021, from <https://home.treasury.gov/policy-issues/coronavirus/assistance-for-state-local-and-tribal-governments/state-and-local-fiscal-recovery-funds>
- Varlık, N. (2020). Geçmiş pandemileri anlamak neden önemli? İçinde D. Bayındır (Ed.). *Salgın: Tükeniş çağında dünyayı yeniden düşünmek* (ss. 15–43). Tellekt.
- Young, K. G. (2010). Securing health through rights, İçinde. P., Thomas, Rimmer, M. and Rubenstein, K., (Ed.), *Incentives for global public health: Patent law and access to essential medicines* (ss. 357–380). Cambridge University Press.
- Wacquant, L. (2009). *Publishing the poor: The neoliberal government of social insecurity*. Duke University Press.
- WHO (2020). COVID-19 pandemic expands reach in Africa. Retrieved August 20, 2021 from <https://www.afro.who.int/news/covid-19-pandemic-expands-reach-africa>
- World Bank (2021a, June). *Global economic perspective* [Flagship report]. Washington. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/600223300a3685fe68016a484ee867fb-0350012021/original/Global-Economic-Prospects-June-2021.pdf>
- World Bank (2021b). Part time employment, total (% of total employment). Retrieved July 26, 2021 from <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.PART.ZS?view=map>
- World Justice Project (2020, October). *The COVID-19 pandemic and the global justice gap* [Policy brief]. <https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/Global%20Justice%20Gap-11-02.pdf>

Extended Abstract

The main problem of the study is to try to reveal the connection with global inequalities, considering that the effects of the COVID-19 epidemic are not limited to health only. The epidemic as a whole affects many areas. But in general in the study; Job losses, employment structures, education, health, and access to vaccines are evaluated. In terms of the structure of employment, precarious or part-time working forms already stand before us as an important inequality-creating supplement. Considering the effects of the epidemic in the national and international economic areas, the shrinkage in some sectors is remarkable. In the epidemic environment where economic contractions take place; Those who are part-time, insecure, or temporarily employed may lose their jobs or most of their income. As revealed in the study, the rates of being affected by the epidemic differ according to the purchasing power parity of income groups.

In addition to the existing structure of global inequalities, we can say that the effects of a global epidemic affect some segments and regions more. Employment and income losses, access to education and health services, and spatial constraints are just a few of these inequalities. In addition, the disproportion between countries in access to vaccines is a factor that creates inequality and prevents adequate fight against the epidemic. All these variables, the epidemic; It reveals the effect of gender, age, region, global inequalities within and between countries. As a result of the study, in addition to the 305 million people who lost their jobs during the epidemic, it was found that the rate of job loss was higher in various countries and regions. Quantitatively, South Asia, Sub-Saharan Africa, and East Asia-Pacific were the regions with the highest employment loss. Considering the effects of the epidemic, it is predicted that 100 million people will face extreme poverty in 2021, according to the World Bank. In addition, as an important output, data showing that mortality rates from COVID-19 differ in terms of region and income status were obtained. In this respect, the epidemic reveals the multidimensional nature of global inequalities in terms of their effects. The inequalities mentioned, including the epidemic period, lead to the idea that the issue should also be evaluated as a global justice problem.

Cosmopolitan egalitarians, who claim the international applicability of John Rawls's "two justices" principle, make important arguments in the thought of global justice. They think that national borders are unimportant, that the global distribution should be distributed according to a universal principle of difference. In this respect, according to cosmopolitan egalitarians, the obligation to help extends beyond the borders of the nation-state. The difference principle, on the other hand, includes a conceptualization that will benefit the most disadvantaged. Based on all these determinations and data, when we evaluate the COVID-19 epidemic in the context of global social justice, we can state that the principle of assistance obligation should be applied without making any regional or country discrimination. However, considering the epidemic conditions, we can say that it does not seem possible to implement the idea of global distribution quickly, as assumed by global egalitarians. Considering the epidemic conditions and existing inequalities, the difference principle, which is another principle of global egalitarianism, can be an important help. Global commitments can be fulfilled to the greatest benefit of the most disadvantaged against existing inequalities. Distribution of vaccine and economic support programs can be handled within this framework. The epidemic exists as an important phenomenon that 'morally invalidates national borders', as advocated by those who approach global justice with egalitarianism. The development of the epidemic can carry out new studies by taking into account the deepening aspects of the effects of global inequalities.